

Vážené čtenářky,
vážení čtenáři,

jablka spadlá na sousedův pozemek, vztahy mezi příbuznými, podnájmy a pronájmy...; to všechno jsou otázky, které čas od času trápí každého z nás. A odpovědi na všechny tyto oblasti v celé své šíři objasňuje občanský zákoník, kodex, upravující zásady pokojného lidského soužití. Doposud platný zákoník byl přijat již v roce 1964 a zdálo se, že již ne zcela reflektoval potřeby naší doby. Ministr spravedlnosti proto předložil k diskusi nový návrh zákoníku, připravený týmem prof. Eliáše ze Západočeské univerzity v Plzni.

Nabízíme několik témat z nového návrhu i vaší diskusi. Pozastavujeme se nad problematikou církevních sňatků i zapsaných partnerství. Představujeme nově pojeté téma lidských práv a lidské důstojnosti a nakonec se věnujeme v příspěvku laděném více oddechově spolčováním a sdružování osob.

Je nutné dodat, že o některých bodech, pro křesťanské demokraty problematických, již proběhla jednání a už nyní je zřejmé, že např. církevní sňatky budou zachovány v takové podobě, v jaké jsou uzavírány nyní. Přesto považujeme za důležité vás seznámit se základními principy a stanovisky, které nová norma přináší, protože zákoník čeká projednávání v parlamentu, kde se můžeme dočkat ještě mnohých překvapení a bude dobře, když budeme připraveni.

Přeji obohacující čtení
Mgr. Marie Jilková
předsedkyně IPES
jilkova@ipes.eu

K návrhu nového občanského zákoníku

JUDr. Cyril Svoboda

Z pohledu křesťanského demokrata je třeba se nad několika body přinejmenším pozastavit a v budoucnu pracovat na jejich revizi. V následujícím textu se budu věnovat třem takovým oblastem.

Rodinné právo – manželství

Od 1. července 1992 byl novelou zákona o rodině znovu zrovnoprávněn církevní sňatek se sňatkem civilním. V navrhovaném občanském zákoníku byly vypracovány dvě varianty uzavření manželství. První varianta počítá pouze s civilním sňatkem, ten jediný bude

Ministerstvo spravedlnosti předložilo nový návrh občanského zákoníku, který zásadním způsobem přepracovává dosavadní verzi normy, upravující občanskoprávní vztahy.

právně legitimní a jedná se tak *de facto* o návrat před rok 1992. Druhá varianta naopak počítá s absolutní liberalizací současného stavu. Církevní sňatek se bude smět provést před oddávajícím jakéhokoli náboženského vyznání, který má obvyklý pobyt na území České republiky, a který provádí svoji duchovní činnost výhradně nebo alespoň zčásti na území ČR. Současný právní stav umožňuje uzavírat manželství pouze církvím, které jsou registrované u ministerstva kultury a které navíc mají přiznána zvláštní práva. Stát tak má zaručené garance, jež nedovolí, aby právo na církevní sňatek měl kdokoliv. Ministerstvo spravedlnosti předkládá zákonodárcům dvě varianty – obě považují za špatné, přičemž lze předpokládat, že většina zákonodárců se druhé varianty úplné liberalizace zalekne a zvolí variantu první, tedy pouze civilní sňatek. Lze jen doufat, že to není záměr předkladatele. Nejpřijatelnějším postupem by bylo zachovat současný stav podle zákona o rodině, tj. rovnocennost civilního sňat-

Vývoj právní úpravy civilního sňatku

Mgr. Petr Jäger

Jak bylo tvůrci návrhu již dříve avizováno, „ostrá“ verze návrhu se pokouší změnit některé prvky stávajícího rodinného práva, kromě jiného návrh preferuje obligatorní tzv. občanský sňatek, nikoliv tedy již možnost alternativního výběru mezi sňatkem občanským a církevním. Ačkoliv návrh ve věci forem sňatku obsahuje dvě varianty, resp. ještě druhou variantu, která formálně úpravu církevního sňatku obsahuje, jedná

Návrh nového občanského zákoníku předložený v červnu 2008 do mezirezortního připomínkového řízení (dále jen „návrh“) má být součástí komplexní reformy českého soukromého práva.

se zjevně záměrně o takovou konstrukci, která z různých důvodů nemůže být schválena, neboť by byla v praxi s největší pravděpodobností zcela nefunkční.

» Oprávnění uzavírat sňatky klade poměrně vysoké nároky na církev a náboženskou společnost a jejich vnitřní fungování. «

Současný právní stav

Podle nyní účinného ustanovení § 4a zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, se církevním sňatkem rozumí prohlášení o uzavření manželství, které učiní snoubenci před příslušným orgánem církve, a to před osobou pověřenou oprávněnou církví nebo náboženskou společností. Zákon č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církvi a náboženských společností a o změně některých zákonů

Pokračování ze str. 1.

K návrhu nového občanského zákoníku

ku s církevním sňatkem, ovšem uzavřeného před příslušným orgánem registrované církve.

Rodinné právo – Zapsané partnerství

Návrh zákona nově zařazuje institut zapsaného partnerství do rodinného práva. Tím staví zapsané partnerství na stejnou rovinu s manželstvím. Předkladatel navíc nestanovuje ani účel manželství, což uznávalo i zákonodárství před rokem 1989 a dnes je součástí zákona o rodině.

Vzhledem k tomu, že je registrované partnerství v současné době dostatečně regulováno zákonem č. 115/2006 Sb., není třeba institut zapsaného partnerství začleňovat do občanského zákoníku. Dále bychom se měli zasadit o to, aby byl v zákoníku zachován účel manželství, tj. založení rodiny a řádná výchova dětí. Nelze k institutu manželství přihlížet neutrálně, protože bez definování účelu se manželství stává prázdňým pojmem.

Absolutní majetková práva – převod vlastnického práva k nemovitě věci

V této oblasti nabízí návrh zákoníku úpravu dvěma způsoby: první varianta – ponechání současného stavu, kdy se věc do vlastnictví nabývá okamžikem zápisu do veřejného seznamu (katastr nemovitostí) a druhá varianta – ke vzniku vlastnického práva bude stačit účinnost smlouvy, která nastává

zpravidla podpisem smlouvy. Tato varianta by vedla k právní nejistotě a je zneužitelná (lze očekávat, že mnohé smlouvy by byly antidatovány).

Příkláním se k podpoře první varianty, která jasně určuje okamžik nabytí vlastnického práva. Tento princip má u nás dlouhodobou tradici a lidé jsou na něj zvyklí. Zároveň se investují nemalé částky např. do elektronizace katastru, což velmi usnadňuje sledování aktuálních právních vztahů k nemovitosti (zápis vkladem mimo Prahu je cca 2 až 3 týdny, v Praze 5 až 6 týdnů a dochází k dalšímu zkracování). Řádná evidence věcných práv k nemovitostem má i značný hospodářský a společenský dopad.

U druhé varianty hrozí reálné nebezpečí zneužití. Např. z toho, že práva vzniknou, aniž to bude zveřejněno. Tak bude možné zatížit nemovitost břemeny, aniž se o tom někdo dozví. Následně se k nemovitosti zřídí zástavní právo, přičemž banka půjčící zástavci částku odpovídající ceně nezátížené nemovitosti. Podobné manipulace současný stav, kdy nabývání nemovitostí stojí na registračním principu, neumožňuje.

Obecně podporuji myšlenku a návrh nové kodifikace soukromého práva. Jsem si jist, že předložený návrh je velmi dobrý základ budoucí úpravy, ale nelze jej dnes přijmout bez další odborné a politické diskuse.

JUDr. Cyril Svoboda

Autor je ministr vlády ČR

Pokračování ze str. 1.

Vývoj právní úpravy civilního sňatku

(zákon o církvích a náboženských společnostech), obsahuje institut registrace církve a náboženské společnosti. Registrací získává nová církev právní subjektivitu, a tím i způsobilost vstupovat do právních vztahů. Třetí osoby získávají zároveň právní jistotu o tom, kdo jménem církve jedná, kde má sídlo, jakou má církev organizační strukturu apod. Teprve poté, co církev svým fungováním po dobu zpravidla 10 let osvědčí svou stabilitu a způsobilost přijmout některá veřejnoprávní oprávnění, jsou jí přiznána tzv. zvláštní práva, mezi nimiž je i právo konat obřady, při nichž jsou uzavírány církevní sňatky. Logickými minimálními předpoklady takového oprávnění musí být samotný zájem registrované církve o takové oprávnění (manželství nemusí být vůbec součástí jejich věrouky) a objektivní existence vnitřních pravidel (církevní právo), podle kterých by církevní sňatky měly být uzavírány. Statusová změna občanů je natolik závažným právním aktem, že i zákon o rodině předpokládá určitá vnitrocírkevní pravidla, podle nichž se určí „příslušný orgán církve“, „pověřič“ se duchovní, „stanoví se místo“ pro výkon sňatkového obřadu apod. Oprávnění uzavírat sňatky tedy klade poměrně vysoké nároky na církev a náboženské společnosti a jejich vnitřní fungování. To vše se však neděje jako bezdůvodná šikana, nýbrž mimo jiné i pro ochranu snoubenců a vůbec právní jistotu všech dotčených o skutečných právních důsledcích jednání, od něhož si slibují uzavření manželství.

Alternativa dvou extrémů

Návrh občanského zákoníku budí na prvý pohled zdání, že obsahuje možnost, aby sám zákonodárce zvolil alternativu buď výlučného civilního sňatku nebo alternativu civilního i církevního sňatku jako forem rovnocenných. Tato druhá alternativa však překvapivě neobsahuje recepci stávajícího fungujícího právního stavu, nýbrž nabízí zcela novou vlastní konstrukci církevních sňatků, a to bez ohledu na existující zákon o církvích a náboženských společnostech. Zcela podstatným rozdílem je absence ohledu na existující systém registrací a přiznávání zmiňovaných zvláštních práv registrovaným církvím. Nově by církevní sňatky mohl provádět „oddávající jakéhokoli náboženského vyznání“, jehož církev nepůsobí v ČR jen přechodně a církevní úkony mají „trvalou povahu“. Oprávnění oddávat by tak bylo přiznáno nejen církvím a náboženským společnostem, kterým bylo přiznáno odpovídající zvláštní právo na základě jejich působení v mantinelech právního

Zapsané partnerství

§ 857

Zapsané partnerství (dále jen „partnerství“) je trvalé společenské dvou osob stejného pohlaví vzniklé způsobem, který stanoví tento zákon.

Vznik partnerství

§ 858

(1) Partnerství vzniká svobodným a úplným souhlasným projevem vůle dvou osob stejného pohlaví, že spolu vstupují do partnerství.

(2) Projev vůle o vstupu do partnerství činí snoubenci osobně před orgánem veřejné moci v přítomnosti dvou svědků a matrikáře.

§ 859

Projev vůle o vstupu do partnerství se činí veřejně.

Způsobilost ke vstupu do partnerství

§ 864

Do partnerství může vstoupit každý, komu to zákon nezakazuje.

§ 865

(1) Do partnerství nemůže vstoupit osoba, která

- není zletilá nebo není plně svéprávná, nebo
- již dříve uzavřela manželství nebo která již dříve vstoupila do partnerství, anebo do obdobného svazku osob stejného pohlaví v zahraničí, a její manželství, nebo

partnerství, anebo jiný obdobný svazek osob stejného pohlaví trvá.

(2) Do partnerství nemohou vstoupit osoby navzájem příbuzné v linii přímé a sourozenci.

(3) Do partnerství nemohou vstoupit osoby, z nichž žádná není státním občanem České republiky.

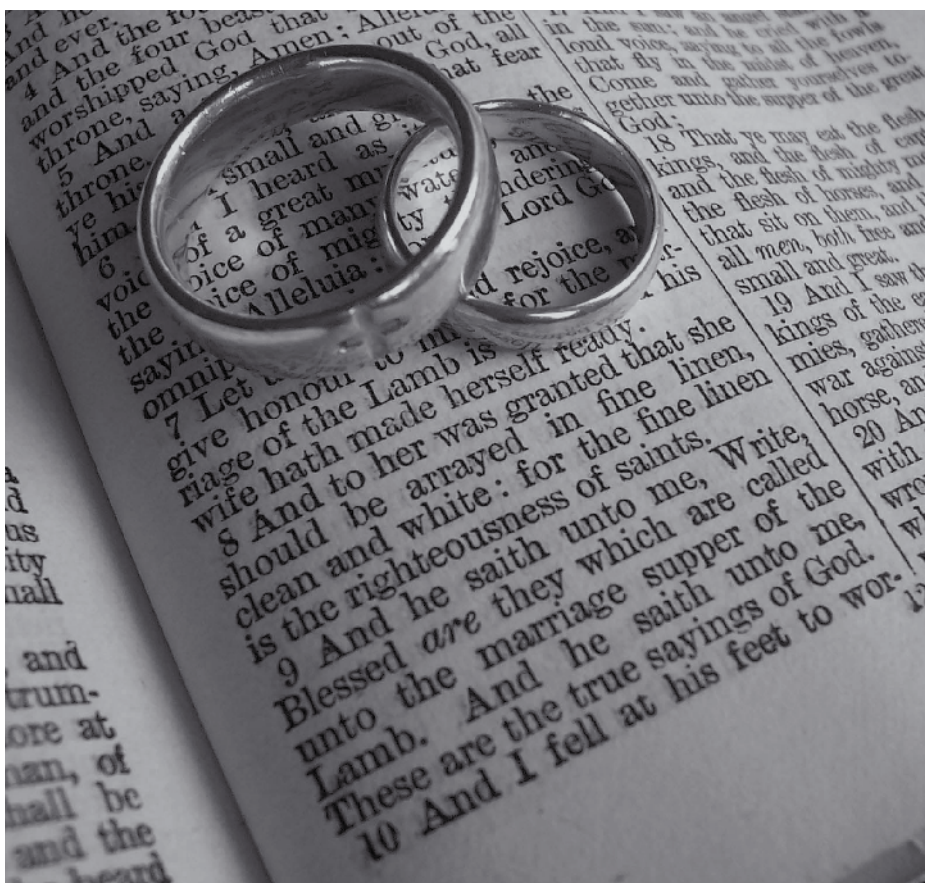
Povinnosti a práva partnerů

§ 869

(1) Partneři mají v partnerství rovné povinnosti a rovná práva.

(2) Pro vzájemné povinnosti a vzájemná práva partnerů se použijí obdobně ustanovení o povinnostech a právech manželů, zejména pak pro vzájemné majetkové povinnosti a práva se použijí obdobně ustanovení majetkového práva manželského, pro poměry týkající se bydlení se použijí obdobně ustanovení o bydlení manželů, pro dědění se použijí obdobně ustanovení o dědění manželů, a pro vzájemnou vyživovací povinnost jak v době trvání partnerství, tak i po jeho zrušení, se použijí obdobně ustanovení o vzájemné vyživovací povinnosti manželů, popřípadě rozvedených manželů, ledaže osoby, které mají v úmyslu spolu vstoupit do partnerství, spolu uzavřou smlouvu, v níž vzájemné budoucí poměry samy upraví, a to i pro případ zániku partnerství. Tato smlouva vyžaduje formu veřejné listiny.

(3) Ustanovení o osvojení se nepoužijí.

řádu ČR, ale navíc i církvím a náboženským společnostem, které nejsou ani registrované (namátkou Hnutí Grálu, satanisté, Vesmírní lidé; je navíc otázkou, zda při takto pojímané rovnosti spolky ateistů – nikoliv bez vyznání, nýbrž s konkrétním světovým názorem – nejsou rovněž náboženskou společností *sui generis*, podobně jako např. v Německu).

» Podstatným rozdílem je absence ohledu na existující systém registrací a přiznávání zmiňovaných zvláštních práv registrovaným církvím. «

Teprve navrhovaný model má být podle tvůrců návrhu v souladu s ústavním imperativem rovnosti občanů bez rozdílu mj. náboženského vyznání. Druhou stranou téže mince je tvrzení, že současný právní stav ohledně registrace a přiznávání zvláštních práv registrovaným církvím je protiústavní. Takový názor však nemá oporu v žádném poznatku české jurisprudence, kde se podobná výtka směřovaná českému zákonodárci dosud neobjevila. Naopak lze poukázat přinejmenším již na dva nálezy Ústavního soudu, kterými byla přezkoumávána ústavnost řady ustanovení zákona o církvích a náboženských společnostech. V obsáhlých judikátech, které se právním postavením církví a náboženských společností nutně věnovaly v širším kontextu, nezazněla obdobná výtka ani *obiter*

dictum, neobjevila se ani v souvisejících vyjádřeních navrhovatelů a účastníků řízení. Bylo by s podivem, kdyby si Ústavní soud nepovšiml neústavnosti tak křiklavé, jakou je samotné jádro zákona, tedy stanovení podmínek pro registraci a přiznání zvláštních práv.

V době, kdy trend zákonodárce je přesně opačný, tedy regulující činnost církví stále podrobněji (důkladněji), což má být odůvodněno právě potřebou posilovat právní jistotu třetích osob, je vysoce nepravděpodobné, že by církevní sňatky mohly projít takovou liberalizací, která by znamenala dispozicí veřejnou mocí naprosto volným až anonymním uskupením s charakterem sekty (nemyšleno nutně negativně „nebezpečné sekty“). Je pravděpodobné, že absence přinejmenším požadavku registrace by právní jistotu všech aktérů oslabil, naopak bylo možno očekávat vznik nových problémů a pochybností v řízení před matričním orgánem a následně i soudy, neboť každý individuální případ uzavření sňatku před neregistrovanou církví by nesl potencialitu pochybností o naplnění dosti obecných požadavků zákona (např. skutkové prokázání, že se jedná o církev či náboženskou společnost působící v ČR nepřechodně, prokázání trvalosti náboženských úkonů, apod.) Takovému individuálnímu dokazování má pochopitelně stávající registrační řízení za úkol předejít. S nadsázkou lze

říci, že ve světle nového modelu církevních sňatků se první varianta povinného občanského sňatku dokonce jeví jako rozumnější. Nynější právní stav není diskriminující, neboť požadavky konfesního práva nejsou stanoveny samoučelně a podmínky dopadají rovnoměrně na všechny církve a náboženské společnosti. Diskriminací nerozumíme jakékoliv rozlišování, nýbrž bezdůvodné, svévolné rozlišování (např. hypoteticky: legálnost pouze křesťanských církví bez možnosti registrace jiných směrů). Čl. 16 odst. 4 Listiny základních práv svobod výslovně umožňuje omezení náboženských práv zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu veřejné bezpečnosti a pořádku, zdraví a mravnosti nebo práv a svobod druhých.

» Nynější právní stav není diskriminující, neboť požadavky konfesního práva nejsou stanoveny samoučelně a podmínky dopadají rovnoměrně na všechny církve a náboženské společnosti. «

Je dále nepochybné, že stávající právní stav s alternativou církevního sňatku, je součástí širšího komplexu náboženské svobody, která zde byla po roce 1989, resp. 1992 nastolena. V judikatuře Evropského soudu pro lidská práva i Ústavního soudu se postupně vyvíjí pravidlo, že dosažená úroveň základních práv, tedy i svobody vyznání, není-li nějakého závažného důvodu, by se neměla zásahy státu snižovat, ale naopak posilovat. Z tohoto pohledu se odebrání možnosti volby formy sňatku (věřícím) jeví jako upření určité, již nabyté svobody, ve prospěch státu, který opět posiluje své pozice při regulaci života občanů. Návrh tak v této dílčí otázce může navozovat mylný dojem, že je to stát, kdo ve svém právu sociální a náboženské instituty společnosti nikoliv pouze respektuje, nýbrž dává a bere.

Závěrem

V předchozí stati jsou nastíněny jen obecnější problémy, které přináší návrh nového občanského zákoníku, co do úpravy forem sňatku. Jen v oblasti rodinného práva však vyvstává řada dalších otázek pro jejichž, byť stručné zmínění, již není dostatek prostoru. Jako nejméně problematická a zároveň plně funkční se jeví taková (třetí) varianta, která převezme principy dosavadní právní úpravy a nebude za každou cenu hledat nové, originální řešení.

Mgr. Petr Jäger
Autor je právník
jager@ipes.eu

Malé poznámky k lidské osobě v návrhu občanského zákoníku

Mgr. Jiří Foral

Centrálním pojmem programu křesťanských demokratů vždy byla lidská osoba, persona, člověk. Tento příspěvek si klade za cíl alespoň krátce přiblížit **proměnu konceptu lidské oso-**

by v návrhu nového občanského zákoníku (dále jen „NOZ“) z pohledu centrálních kategorií k personě se vážících, **lidské svobody** a v právním ohledu poněkud netradičně i **lidské důstojnosti**. Současný občanský zákoník je v tomto ohledu více než strohý, fyzickým osobám ve vlastním slova smyslu se věnuje v § 7 – 16, v hlavě třetí, týkající se zastoupení (opatrovník, zákonný zástupce) a hlavě čtvrté, věnované právnímu jednání. Skrovný počet norem pak způsobuje, že mnoho přirozených otázek muselo být řešeno postupnou interpretační činností, aniž bylo všeobecně přijímáno – např. otázka, zda zásah do osobní integrity osoby zbavené způsobilosti k právním úkonům (např. provedení interrupce) potřebuje přivolení soudu, nebo postačí souhlas opatrovníka,

jako u jakéhokoliv jiného jednání? Podle doslovného znění současného občanského zákoníku bylo třeba schválení soudu pouze k nikoliv běžnému nakládání s majetkem opatrovance. Vpravdě materialistický občanský zákoník, spolu s praxí soudů, pak často vedl k praxi, kterou v dnešní době musíme s ohledem na dvě výše uvedené hodnoty považovat za překonanou. NOZ přece jen více odpovídá sociální realitě, kterou současný občanský zákoník, alespoň ve svém výslovném textu pomíjel. Je pravděpodobné, že po jeho zavedení bude např. opuštěna praxe hromadného zbavování způsobilosti k právním úkonům např. u senilních osob v domově důchodců, bez uvážení toho, že v takovém případě i prosté zakoupení tatranky, na kterou má osoba chuť, (nebo aktuální zaplacení „regulačního“ poplatku) je *de iure* neplatným právním úkonem, k jehož platnosti by bylo třeba, aby jej provedl na míle vzdálený opatrovník. Mechanické nazírání lidského žití pak pokračovalo praxí, kdy u osoby opatrovník, který byl soudem určen pouze k zastupování v oblasti občanskoprávních a pracovněprávních vztahů, rozhodoval i o tom, zda jeho opatrovanec může nebo nemůže z domova důchodců např. odejít na vycházku. NOZ nejenže stanoví, že zbave-

ní způsobilosti k právním úkonům (nově „svěprávnost“) je až nejzazším prostředkem poté, co se pouhé omezení způsobilosti k právním úkonům ukáže jako nedostatečné – viz § 44 a 45 NOZ – *k omezení svěprávnosti nebo k jejímu zbavení lze přistoupit jen v zájmu člověka, jehož se to týká, po jeho shlednutí a s plným uznáním jeho práv a jeho osobní jedinečnosti. Přitom musí být důkladně vzat v úvahu stupeň neschopnosti člověka postarat se o vlastní záležitosti. Zbavit člověka svěprávnosti lze, je-li to nezbytné a nepostačí-li vzhledem k jeho zájmům omezení svěprávnosti. Omezit svěprávnost člověka lze, nepostačí-li vzhledem k jeho zájmům mírnější a méně omezující opatření. Není-li jiný důvod pro přezkoumání rozhodnutí, soud je z úřední povinnosti přezkoumá každé tři roky a posoudí, zda i nadále trvají důvody pro zbavení svěprávnosti nebo pro její omezení.* Odstraněn je také degradující a v praxi nerespektovaný, problémy vyvolávající stav, vztahující se k těm nejobyčejnějším životním situacím např. ve výše zmiňovaných „domovech důchodců“, neboť návrh NOZ stanoví, že *právní jednání, které osoba zbavená svěprávnosti nebo osoba ve svěprávnosti omezená učinila samostatně v nevýznamných a běžných záležitostech každodenního života, se považuje za platné* (§ 51, odst. 2 NOZ).

» Je pravděpodobné, že po přijetí nového občanského zákoníku bude opuštěna praxe hromadného zbavování způsobilosti k právním úkonům. «

Mnoho výše uvedených osob však bylo umístěno i v dalších, zejména zdravotnických zařízeních, z nichž nejvíce falešných představ vyvolávají pravděpodobně psychiatrické léčebny. Pokud byla osoba do léčebny „odvezena“, mnohdy nedobrovolně, ať již proto, že např. pro stařeckou demenci, nebo pro ataku duševní choroby, nebyla schopna se vyjádřit ke své hospitalizaci, nastupovala s ohledem na znění č. 8, odst. 6 Listiny základních práv a svobod tzv. detenční řízení, upravené v § 191 a násl. občanského soudního řádu. V takovém případě musí soud do týdne rozhodnout, zda nedobrovolná hospitalizace proběhla v souladu se zákonnými důvody, uvedenými v § 23 odst. 4 zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, po třech měsících pak soud zkoumal, zda je odůvodněné další držení v ústavu. Bez ohledu na oprávněnost, neoprávněnost nebo potřebnost hospitalizace je možno považovat v současnosti zavedený kontrolní systém za velmi formální a je otázkou, do jaké míry efektivní. Co je možno rovněž konstatovat,

Záznamy o léčení

§ 2373

(1) Poskytovatel vede záznamy o léčení, z nichž musí být zřejmé údaje o zdravotním stavu ošetřovaného a o poskytovatelově činnosti, včetně podkladů osvědčujících správnost těchto údajů, v rozsahu nezbytném pro řádné léčení. Záznamy poskytovatel uchová tak dlouho, jak to vyžaduje potřeba odborné péče.

(2) K záznamům poskytovatel podle svého uvážení připojí i podklady a vyjádření, které mu popřípadě odevzdal ošetřovaný nebo příkazce.

§ 2374

(1) Požádá-li to o ošetřovaný, umožní mu poskytovatel bez zbytečného odkladu nahlédnout do záznamů, které o něm vede, a umožní mu pořizovat si z nich opisy nebo kopie, popřípadě mu sám vydá proti zaplacení přiměřené náhrady jejich opis nebo kopii.

(2) Obsahují-li záznamy rovněž údaje o třetí osobě, nelze je zpřístupnit bez jejího souhlasu.

§ 2375

(1) Nestanoví-li zákon něco jiného, nelze záznamy zpřístupnit jiné osobě bez výslovného souhlasu ošetřovaného, třeba by to byl i příkazce nebo zástupce ošetřovaného.

(2) Udělil-li ošetřovaný souhlas, nebo odmítl-li jej udělit, uvede se to v záznamech, které poskytovatel o ošetřovaném vede.

§ 2376

(1) Bez souhlasu ošetřovaného může poskytovatel údaje o něm sdělit k účelům vědeckého nebo statistického šetření týkajícího se zdravotního stavu obyvatelstva a jeho skupin, lze-li rozumně předpokládat, že souhlas nelze opatřit vůbec nebo včas a

a) provádí-li se šetření s takovým zabezpečením, že nehrozí neúměrný zásah do soukromí ošetřovaného, nebo

b) oznámí-li poskytovatel údaje tak, aby vyloučil následné zjištění, kterého určitého člověka se týkají.

(2) Právo podle odstavce 1 poskytovatel nemá, není-li šetření prováděno ve veřejném zájmu, lze-li šetření provést i bez údajů o určitém ošetřovaném nebo vyjádřil-li ošetřovaný výslovně nesouhlas se zpřístupněním údajů o sobě.

§ 2377

Ošetřovaný, který není příkazcem, může léčebný výkon odmítnout; jeho odmítnutím se závazek ruší.

je nedostatečná podpora hospitalizovaných osob v uplatňování jejich práv a oprávněných zájmů, kterou není schopen pro své vyřízení poskytnout personál. Z pohledu člověka „za zdi“ banalita však může mít pro člověka „uvnitř“ velký význam (např. starost o domácí zvířata, zaplacení nájmu...), proto je třeba každé vylepšení v této oblasti uvítat, např. že *zadržený má právo, má-li zákonného zástupce nebo zvolil-li si zmocněnce či důvěrníka, projednávat s nimi vlastní záležitosti při osobním rozhovoru a v soukromí*. Jedná se o běžnou praxi např. v dánských psychiatrických léčebnách, kde je proškolený poradce každému pacientovi přidělen. Novinkou je i to, že důvěrník bude *ex lege* vybaven samostatnými právy, na základě kterých může podávat návrhy ve prospěch zadrženého, nebo i to, že je garantováno soukromí pro rozhovor, věc zejména na mnohých příjmových odděleních léčeben někdy nemyslitelná.

» Existuje nedostatečná podpora hospitalizovaných osob v uplatňování jejich práv a oprávněných zájmů. «

Má poslední poznámka se vztahuje k osobní integritě osoby – NOZ ve své ambici být všeobecnou normou pro soukromé právo upravuje i další instituty, mající přesah třeba do práva zdravotnického, zmiňme např. nakládání s částmi lidského těla, lidskými ostatky (oddíl 5 dílu 2), ale i zásah do fyzické integrity (§ 78 – 88), nebo smlouvu o léčebném výkonu (§ 2363 – 2377), která obsahuje např. i ustanovení vztahující se ke zdravotnické dokumentaci. Tyto instituty mnohdy provádí doposud neprovedené ustanovení Úmluvy o ochraně lidských práv a důstojnosti člověka s ohledem na aplikaci biologie a medicíny, což je možno pouze kvitovat. Závažný problém může vyvstat v případě schválení nedávného návrhu zákona o zdravotních službách, který připravil ministr zdravotnictví Julínek, a který upravuje tytéž právní instituty jako NOZ, ovšem rozdílně. Vzhledem k nemožnosti aplikace klasických terpretačních pravidel o specialitě, obecnosti a temporalitě by bylo nanejvýš vhodné oba návrhy zesouladnit, neboť v praxi by vztah obou předpisů vyřešily až soudy, a to v jednotlivých sporných případech, což, nejen s ohledem na princip bezrozpornosti právního řádu, není řešením vůbec žádoucím.

Mgr. Jiří Foral
Autor je právník
foral@ipes.eu

Znovuzrození činnosti spolkové v novém občanském zákoníku?

JUDr. Pavel Molek

z bude pouze života neschopné torzo, aniž by byl celkově zrušen.

» Zásadní novinkou podle nového občanského zákoníku bude, že spolek vzniká již dnem účinnosti stanov, nikoli až registrací. «

Roztomilá je v tomto novém hávu už volba názvosloví, protože jakkoli si celá společnost i samotný neziskový sektor již za osmnáct let zvykly na názvosloví zavedené zákonem o sdružování občanů, tedy na označení „občanské sdružení“ (odrážející, že se jedná o naplnění ústavního práva na sdružování), podle důvodové zprávy „*se osnova vrací k tradičnímu pojmosloví a ve shodě s doktrinární kritikou opouští dosavadní umělý a zcela nevhodný zákonný termín „občanské sdružení“ a nahrazuje je klasickým „spolek“*“. Přiznám se, že pokládám za podstatnější změnu naplnění pojmu obsahem než změnu pojmu samotného, zvláště za situace, kdy původní pojem občanské sdružení byl již natolik zažit a zejména spjat s osmnácti lety obnovování fungování občanské společnosti u nás, že návrat k terminologii První republiky a Rakouska – Uherska, jejíž spolkovou činnost známe již toliko ze zasedlých listů Říšského zákoníku (viz zákon č. 106/1867 ř. z. daný dne 15. listopadu 1867, o právé spolčovacím, jenž má platnost v Čechách, v Dalmatsku, Haliči a Vladimírsku s Krakovskem, v Rakousích pod Enží a nad Enží, Salcbursku, Štyrsku, Korutanech, Krajinsku, Bukovině, Moravě, Slézsku, Tyrolsku a Vorarlbersku, Istriansku, Gorici a Gradištku, též v městě a okršlku Trstském...) a Poláčkových fejetonů, je spíše jen hříčkou několika staromilců (podobně jako spojení „pobočný spolek“, jehož zdroj již není ani v onom zákonu o právé spolčovacím, který hovořil o spolcích vedlejších, čili „filiálkách“) než šťastným vyřešením „zásadního“ doktrinárního sporu, zvláště za situace, kdy tímto způsobem budou muset i dosavadní občanská sdružení změnit svůj název a zahr-

nout do něj slovo „spolek“ nebo jiné označení naznačující jeho spolkovou povahu, aby naplnila povinnost danou § 193 odst. 1 návrhu (leďa by i na otázky názvu dopadal z přechodných ustanovení § 2771 upravující přechod režimu občanských sdružení pod režim spolků, a nikoli § 2768 upravující povinnost uvedení názvu právnických osob do souladu s občanským zákoníkem do dvou let od jeho účinnosti).

Terminologie běžná pro dvacáté století byla zachována alespoň ve vztahu k orgánům spolku, jimiž bude statutární orgán (výbor nebo předseda – § 219 a § 220) a nejvyšší orgán (typicky členská schůze – § 222, jejíž působnost může plnit shromáždění delegátů – § 232), případně kontrolní komise.

Zásadní novinkou bude, že spolek vzniká již dnem účinnosti stanov (§ 203 odst. 1), a nikoli až registrací, jako tomu je nyní podle § 6 odst. 1 zákona o sdružování občanů (a jak to podle důvodové zprávy odpovídá spíše policejním státním typu bachovského absolutismu), takže povinné podání „ohlášky“ k zápisu do veřejného rejstříku (i zde se vynořuje terminologie vyvolávající konotace na doby starého mocnářství, tentokrát terminologie venkovských svateb, sám jsem zvědav, jestli se bude v případě podání této „ohlášky“ také říkat, že ministerstvo shodilo spolek z kazatelny) podle § 203 odst. 2 má po vzoru švýcarské či nizozemské úpravy až následnou a deklaratorní úlohu, přičemž za dluhy spolku vzniklé před podáním „ohlásek“ ručí solidárně „spolkoví činovníci“ (důvodová zpráva k § 204).

» Ze samotného členství plyne kromě jiného právo na korektní, zákonem popsany a omezený, postup vyloučení ze spolku, který je i přezkoumatelný soudem. «

Nově se stanovuje zákonem předpokládaná možnost (nikoli však povinnost) vést seznam členů (§ 212), lze však předpokládat, že zahrnutí do takového seznamu nepovede k samostatným povinnostem vůči třetím osobám, když z § 192 odst. 2 plyne, že členové spolku neručí za jeho dluhy. Ze samotného členství však naopak plyne kromě jiného právo na korektní, zákonem popsany a omezený, postup vyloučení ze spolku (§ 213 – § 218), který je i přezkoumatelný soudem. Soudy patrně budou mít dosti práce i s ustanovením § 230, podle něž „*na usnesení členské schůze nebo jiného nejvyššího orgánu, které se přiči dobrým mravům, nebo mění stanovy*

tak, že jejich obsah odporuje donucujícím ustanovením zákona, se hledí, jako by nebylo přijato.“ Za situace, kdy tak neurčitý právní pojem, jako jsou dobré mravy, zakládá neplatnost usnesení stanov ze zákona, lze očekávat mnoho sporů, nejen soudních, ale i vnitřních, když část členů bude postupovat v souladu s usnesením a část bude postupovat (a to i ve vztahu k třetím osobám, na jejichž ochranu pamatuje pouze dílčím způsobem § 236 odst. 1!) ignorujíc je pro rozpor s dobrými mravy. Ze zákona navíc vůbec nevyplývá, že by i pro rozpor s dobrými mravy mohl soud prohlásit neplatnost usnesení členské schůze, když podle § 234 může „každý člen spolku nebo ten, kdo na tom má zájem hodný právní ochrany ... navrhnout soudu, aby rozhodl o neplatnosti usnesení členské schůze pro jeho rozpor se zákonem nebo se stanovami.“ V tomto případě zase není z návrhu zjevné, které soudy budou tyto věci soudit, což platí i ve vztahu ke zrušení spolku soudem podle § 245 – lze předpokládat, že by o obou typech věcí měly rozhodovat tytéž

soudy, ale zda to budou soudy ve správním soudnictví, civilní soudy jednáající podle části páté občanského soudního řádu či obecné civilní soudy, ví zatím jen Bůh a profesor Eliáš a možná jen jeden z nich.

» Přejedem do občanského zákoníku přestává být realizace tohoto práva sdružovacího upravena slovy a stylem uvažování ústavního (či správního) práva jako dosud a dostává se plně do náručí práva soukromého. «

Celkově lze konstatovat, že úprava občanských sdružení... pardon spolků, v novém občanském zákoníku je v některých ohledech zlepšením, vyhnila se některým potížím, které se objevovaly ve starších návrzích a byly kritizovány (například zvažovaná povinnost nechávat stanovy spolků volně k nahlédnutí v sídle spolku či seznamy členů vedené povinně) přesto však nelze uvítat jednak ožívování již zapomenuté terminologie z dob Obecného zákoníku občanské-

ho z roku 1811 (labužníci mohou v četbě občanského zákoníku pokračovat dál, od § 277 pokračuje kapitolou nazvanou „obecně o fundacích“), ani některé výše vybrané problémové pasáže. Neutrální povahu pak má celkově – dosud ale stále únosné – zesložnění zákonné úpravy, dané i celkovým trendem přibližování k režimu obchodních společností, jak naznačuje nejen sama důvodová zpráva, ale i podrobné zakotvení průběhu likvidace spolků, jejich fúze či rozdělení, jehož postupy a používaná terminologie naznačují, že přechodem do občanského zákoníku přestává být realizace této základní formy práva sdružovacího upravena slovy a stylem uvažování ústavního (či správního) práva jako dosud a dostává se plně do náručí práva soukromého. Snad mu bude i toto náručí pohostinným.

JUDr. Pavel Molek

Autor je právník

molek@ipes.eu

Spolek

§ 191

(1) Alespoň tři osoby vedené společným zájmem mohou založit k jeho naplňování spolek jako samosprávný a dobrovolný svazek členů a spolčovat se v něm.

(2) Vytvoří-li spolky k uplatňování společného zájmu nový spolek jako svůj svaz, vyjádří v názvu nového spolku jeho svazovou povahu.

§ 192

(1) Nikdo nesmí být nucen k účasti ve spolku a nikomu nesmí být bráněno vystoupit z něho.

(2) Členové spolku neručí za jeho dluhy.

§ 193

(1) Název spolku obsahuje slovo „spolek“ nebo jiné označení naznačující jeho spolkovou povahu.

(2) Po podání ohlášky spolek připojí k svému názvu dodatek „ohlášený spolek“, postačí však zkratka „o.s.“

§ 194

(1) Hlavní činností spolku může být jen uspokojování a ochrana těch zájmů, k jejichž naplňování je spolek založen. Podnikání nebo jiná výdělečná činnost hlavní činností spolku být nemůže.

(2) Vedle hlavní činnosti může spolek vyvíjet též vedlejší hospodářskou činnost spočívající v podnikání nebo jiné výdělečné činnosti, je-li její účel v podpoře hlavní činnosti nebo v hospodárném využití spolkového majetku.

(3) Zisk z činnosti spolku lze použít pouze pro spolkovou činnost, včetně správy spolku.

Vznik spolku

§ 203

(1) Spolek vzniká dnem účinnosti stanov.

(2) Spolek podá do šedesáti dnů po svém vzniku ohlášku k zápisu do veřejného rejstříku. Ohlášku za spolek podává statutární orgán.

§ 204

Po vzniku spolku ručí členové statutárního orgánu společně a nerozdílně za závazky spolku vzniklé přede dnem zápisu spolku do veřejného rejstříku.

Seznam členů

§ 212

(1) Vede-li spolek seznam členů, určí stanovy, jakým způsobem provádí v seznamu členů zápisu a výmazy týkající se členství osob ve spolku. Stanovy dále určí, jak bude seznam členů zpřístupněn, anebo že zpřístupněn nebude.

(2) Každý člen, a to i bývalý, obdrží od spolku na jeho náklady potvrzení s výpisem ze seznamu členů obsahující údaje o své osobě; namísto zemřelého člena může o potvrzení požádat jeho manžel, dítě nebo rodič; není-li žádný z nich, může vydání potvrzení žádat jiná osoba blízká nebo dědic, prokáží-li zájem hodný právní ochrany.

(3) Seznam členů může být uveřejněn se souhlasem všech členů, kteří jsou v něm zapsáni; při uveřejnění neúplného seznamu členů musí být z něho patrné, že je neúplný.

§ 218

Vyloučený člen může do tří měsíců od doručení

konečného rozhodnutí spolku o svém vyloučení navrhnout soudu, aby rozhodl o neplatnosti vyloučení; jinak toto právo zaniká. Nebylo-li mu rozhodnutí doručeno, může člen návrh podat do tří měsíců ode dne, kdy se o něm dozvěděl, nejdéle však do jednoho roku ode dne, kdy byl po vydání rozhodnutí zánik jeho členství vyloučením zapsán do seznamu členů, jinak toto právo zaniká.

Organizace spolku

§ 219

(1) Orgány spolku jsou statutární orgán a nejvyšší orgán, případně kontrolní komise, rozhodčí komise a další orgány určené ve stanovách. Stanovy mohou orgány spolku pojmenovat libovolně, nevzbudí-li tím klamný dojem o jejich povaze.

(2) Je-li členem orgánu spolku právnická osoba, zmocní fyzickou osobu, aby ji v orgánu zastupovala, jinak právnickou osobu zastupuje člen jejího statutárního orgánu.

§ 220

Stanovy určí, je-li statutární orgán kolektivní (výbor) nebo individuální (předseda). Neurčí-li stanovy jinak, volí a odvolává členy statutárního orgánu nejvyšší orgán spolku.

§ 221

(1) Neurčí-li stanovy funkční období členů volebných orgánů spolku, je toto období pětileté.

(2) Neurčí-li stanovy jinak, mohou členové volebných orgánů spolku, jejichž počet neklesl pod polovinu, kooptovat náhradní členy do nejbližšího zasedání orgánu příslušného k volbě.

NEPRODEJNÉ, vydává Institut politických a ekonomických studií pro vlastní potřebu. Adresa: Lezník 93, 572 01 Polička; **www stránky**: www.ipes.eu;

redakční rada: Mgr. Marie Jílková, Jan Sixta, Mgr. Tomáš Zdechovský; **grafická úprava a produkce**: ABSOLUTE s.r.o., www.absolute.cz; **kontaktní osoba**: Mgr. Marie

Jílková, telefon: +420 605 971 376 e-mail: info@ipes.eu; **číslo účtu**: ČSOB, 198805065/0300; IČO: 270 07103; **ISSN**: 1803-0939, **registrační číslo**: MK ČR E 16441